

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Evsebivs || De Euangelica pr[a]eparatione

Eusebius <Caesariensis>

[Augsburg], 1522

VD16 E 4299

Liber Qvintvs

urn:nbn:de:hbz:466:1-34477

uolumen istud concludam.

Naturæ triplicis ego sum lucina puella.
 Taurea itemq; triceps missæ cælo aurea phœbe
 Quam multæ uariant formæq; trinacq; signa
 Quæ terna & simulachra fero terræ, aeris, ignis,
 Quippe meis atris terrarum est cura molossis.

EVSEBII PAMPHILI LIBER QUINTVS.

Quod potentia demonum per aduentum Saluatoris est
 adiecta. CAPVT I.

Deinde, Quinam sint canes atrî clare interpretatur,
 dicens perniciosos dæmones sic appellari. Verum
 & si fati a superioribus pateat, nō bonos, sed perni-
 ciosos dæmones, quasi deos a gentilibus cultos, nō
 tamen erit ab re, quoniam multi ad huc imbecilli-
 tate quadā animi seducuntur, religionem patrum
 laudantes, cum latius eandem rem ostendere, a qua non ab alio q̄ a
 prædicatione Christi liberati sumus. Ipsi enim fatentur temporibus
 Saluatoris nostri oracula sua cessasse, & mortem nonnullorum dæ-
 monum accidisse, & ad hæc, ut in superioribus patuit, post euange-
 licam doctrinam dijs offerri homines improbatum esse. Adijcien-
 dum autem est non solum superstitionē dæmonum ruisse, uerum
 etiam multos atq; uarios principatus cessasse. Fere enim per omnes
 ciuitates & castella, reges & tyranni antiquitus erant, ita ut nō pau-
 ciores principatus essent, q̄ ciuitates, facileq; a dæmonibus impulsi,
 alteri in alteros insurgabant. Sic depopulationes regionum, obsidi-
 ones urbium, & seruitus maxima uigebat in morem iumentorum
 captiuis seruiētibus. Vnde facile consideratū est, q̄ ingens ante Sal-
 uatoris nostri tempora humanum genus calamitas præmeret. Que
 omnia diligēter in unum collecta, si non ante cessasse considerant.
 nec per successionem unum post alterum defecisse, sed omnia simul
 quasi tremotu facto, post Domini nostri resurrectionē ruerunt,
 quomodo nō oportebit euangelicæ ac ueræ salutaris doctrinæ my-
 sterium admirari, cuius prædicatione factum est, ut creatori & soli
 uero deo per uniuersum orbem ædes constitutę sint, ubi tam uetus
 q̄ noua

quam noua scriptura ita publice legitur, ut ab omnibus audiatur. Vnde audientes discunt summa uirtute & uera pietate ac religione uiri simul & mulieres uiuere. Perierunt autem responsa daemonum, & auguria & aruspicia hominum, nec quis adeo nunc insaniuit, ut postea quod nomen Christi in orbe claruit, audeat clarissimorum sanguine, aut caede hominis immanissimos daemones placare, quam rem prius non rudes aut priuati solummodo, uerum etiam sapientes & reges factitabant. Quod autem post tempora Saluatoris nostri, potentia daemonum fracta iaceat, ipse Porphyrius christiani nominis hostis in libro, quem aduersus religionem nostram conscripsit, hoc modo testatur. Nunc uero mirantur inquit, si tam multis annis pestis ciuitas uexatur, quum & Aesculapius & alij dii longe absint ab ea. Postea enim quam Iesus colitur, nihil utilitatis a dijs consequi possumus. Haec uerba illius sunt. Quod si dii sunt o Porphyri, quare uiribus suis Iesu uirtutem non deprimunt? Siquidem ut uos dicitis, mortalis homo Iesus & seductor fuit, daemones uero uestri & dii & Saluatores, cur igitur omnes simul cum Aesculapio terga uerterunt? uniuersumque humanum genus fusi atque fugati Iesum tradiderunt? qui etiam post mortem apud omnes gentes indies crescit manifestissima uiuere signa, & infinitas ut deus uires habere omnibus ostendens, qui aliquantisper uolunt aduertere, tantum unus solus & ipse mortuus potest, ut innumeros deos expulerit, & honoribus eorum destructis, cultum ad se transfulerit. Illi autem & multi & uirui, ut dicitis, nec apparent usquam iam, nec operantur. Cur igitur ita fit? quia non dii, sed prauis daemones dii uestri sunt. Iesus autem & qui eum misit pater, deus uerus est, ac ideo gloria sua crescit indies, sed humanum genus ad maiorem quotidie uirtutem progreditur. Cumque oporteret si dii essent, & humanarum rerum curam haberent religionem Christi deponere, & cultum suum corroborare, nihil efficiunt, sed conati quidem sapius sunt, & reges ac principes, uniuersumque Romanorum imperium aduersus Saluatoris nostri euangelium concitarunt, iacent tamen superati, nec totius orbis uires, quamuis ipsorum suggestionibus conspirassent, contra pauculos homines ac pauperrimos euangelij nuncios quicquam efficere potuerunt. Iesu enim mortui, diuinae uires, pulsas demonibus

ac falsis deis, qui terrestrem hunc aerem, & cauernas terræ habitare condemnati in sepulchris hominum, omnique immunda materia uagantur, sanguine ac uaporibus gaudentes, ad ueram humanum genus pietatem attraxerunt.

Quibus rationibus homines daemonibus decepti sunt.

CAPVT II.

P Rincipes certe demonum siue aerei siue inferni, postquam uiderunt ab hominibus, nonnullos mortales, quasi deos sanguine ac nidore sibi gratissimis honorari motibus, quibusdam simulachrorum, quæ homines in memoriam mortuorum fecerunt, facile amentes decipiebant. Preterea diuinationibus, quas daemoniaca operatione prædicare uidebantur, & uoluptate corporis omnes alliciebant, adeo ut modo cælestes uirtutes ac dei, modo heroum animas, quæ post mortem in cælum ascēdissent, ab hominibus crederentur. Vnde opinio de multitudine deorum, cum a simulachris ad inuisibiles spiritus, qui per simulachra operabatur, & in eis habitabant, cogitatio raperetur, quasi uera uehementer creuit, ita terrestres & aerei daemones malignitatis spiritus dii maximi putati sunt. Priscorum etiam heroum, qui maxime colebantur memoria, in maius errorem extollebat, quorum figuras per singulas ciuitates imaginibus atque statuis exprimere conabantur. Animas uero prodigiose aut incorporeas uirtutes, statuis plerumque adesse daemones simulabant. Sic maleficis artibus & inuocatione animarum omnia perturbabant. Isti ergo terrestres daemones aerei atque inferni spiritus, quos huius mundi principes diuinæ literæ nuncupant, modo bonos se demones, modo deos cælestes, & nunc heroum animas, nunc alios atque alios fingentes, in uarios humanum genus errores iniecerunt, ut alij deos, alij heroas, alij daemones esse contenderent, & hos alij bonos, alij malos, quos tamen ne noceant, placandos sacrificijs censebant. Ita factum est, ut multitudo, imo uero innumeralitas deorum credita sit.

Quomodo multitudo deorum credita.

CAPVT III.

P Rimum enim fulgentia in cælo corpora, tum propter perpetuum motum, tum quoniam cuncta hæc inferiora perspiciant

ciant atq; moueant, deos appellarunt. Deinde quoniam heroes uita hominum communiter profuerunt, in deorum numero accepti sunt, quorum turpissima facta theologiæ suæ partem putantes, fabulosam appellarunt, quam postea detestati, quibus & uera & prisca sit, ad naturalia tamen reducens fabulas negant, nec finem hic fecerunt, sed proprijs quoq; passionibus adorabile nomen dei attribuerunt, quod theologiæ genus ita per se ipsum iacet, ut oratione cōfutoria non egeat. Quid enim turpius quàm Venerē, Cupidinē, & Priapum deos nūcupare? Res quoq; humanas deos fecerunt, orationis enim uim Mercurium, excogitationis Palladem nominarunt. Ad hæc opera & artes, alias Marti & Mineruæ ut bellicas, alias Vulcano ut omnes, quæ per ignem fiunt, accommodarunt. Extremo malignos quosdam dæmones, uarios certe atq; multiplices, quos modo deos, modo animas mortuorum esse credunt, in Theologiā suā susceperunt. Hæc cum ita se habeant, cæteris, quæ manifeste friuola sunt, prætermittis, de operatione dæmonum, quibus in superioribus dictum sit, tamen quæ fere omnes occuparunt, nunc quoq; dicamus.

Quod dæmones, quos inter hominum deorumq; naturam collocabant, responsa dare credebant. CAPVT IIII.

PRimum autē Plutarchi uerba in testimoniū adducam, quæ in eo libro, qui inscribitur, quod oracula defecerunt, conscripta sunt. Probe inquit asserunt multi, cum a Platone quod qualitatibus subiicit, elementum inuentum sit, quam materiam uocant, a multis magnisque dubitationibus philosophos esse liberatos. Mihi autem uidentur pluribus atq; maioribus fatiscisse dubitationibus, qui genus dæmonum inter deos & homines posuerunt. Modum enim excogitarunt, quo humanum genus diuino coniungitur. Laudandus ergo est, qui primo inuenit, siue Zoroaster, ut dicitur, siue Orpheus, siue quidam Phryx, aut Aegyptius, ut ab utrorumq; caerimonijs conicere possumus. E graecis autē Homerus promiscue his nominibus uti uidetur, eisdem modo deos, modo dæmonas nūcupans. Hesiodus primus hominum distinctius quattuor generationalis naturæ ordine posuit, deos primum, deinde dæmonas, postea heroes, postremo homines, e quibus mutatione atq; progressu in melius facere uidetur, aurei quidem genus homines in bonos dæmonas transferēs,

k iij ferēs,

ferens, semideos autem viros in heroes reducens. Nec necesse est de spacio temporis cum Demetrio contendere. Nam siue longo quodam tempore, siue breui, siue certo, siue incerto demonis anima & herois uita commutetur, nihil ad rem cum priscorum hominum atque sapientum testimonio pateat, naturas esse quasdam inter deos & homines, quae suscipiunt mortalium passiones, quos demonas appellant & honorantes, leges patrias conseruabimus. Et post pauca, Recte mihi dici uidentur non deos, qui longe a terris semoti sunt, sed demonas deorum ministros/oraculis praesse. Qui pro his demonibus peccata & errores attribuunt secundum Empedoclem, & ad haec mortem atque luctum, non mihi parum prudentes solent uideri. Et paulo post, Est enim ut in hominibus uirtutis diuersitas, & appetitiuae atque irrationalis partis, sic in ipsis quoque demonibus, sed in alijs irrationalis haec pars tenuis est atque imbecilla, in alijs uehementis atque impetuosa, cuius rei uestigia testimoniaque sunt sacra, & carimoniae fabulosa multis ad hunc usque diem in locis peracta. Nefastos enim dies & tristes in quibus ieiunia & planctus in sacris adhibentur, ad pellendos prauos demonas constitutos esse crediderim, cuius rei argumentum est, quae antiquitus fiebat hominum immolatio, quam nec diuinitus introductam fuisse credendum est, nec reges, neque principes temere charissimos sibi liberos iugulasse, sed perniciosorum demonum iram & impetum retrudentes fecisse. Nam demones cum non possint aut nolint anime per corpus coniungi, quemadmodum Hercules Oetalam amore uirginis commotus obsidebat, sic animam hominis corpore detentam petentes, bella, pestes, aliasque calamitates urbibus inuexerunt, nec ante cessarunt quae habuerint quod cupiebant. His apertissime Plutarchus praecipuus apud gentiles philosophus, ostendit perniciosissimis demonibus homines immolatos fuisse. Quorum si aliqui boni sunt, cur ita prauis placabantur, cum possent facile boni exorari ut prauos pellerent? Nunc autem cum nunquam id fecerint, sed turpissima semper uita & obscenis uerbis, & sanguine brutorum atque hominum malignos demones placarint, quomodo haec facientes quae prauis gratissima sunt deo, & bonis uirtutibus placere putabant? Neminem enim fugit non posse bonorum esse amicum eum qui sic uiuit, ut malis gratissimus sit. Non ergo deos sed neque bonos demonas gentiles, sed perniciosos solummodo uenerant

uenerantur. Quam rem magis idem Plutarchus confirmat/ dicens,
fabulosas de dijs rationes res quasdam significare a dæmonibus an/
tiquissimis gestas temporibus, & ea quæ de Gigantibus, ac de Ti/
tanibus decantant, dæmonum fuisse operationes. Vnde mihi suspi/
tio nonnunq uam incidit, ne ista illa sint, quæ ante diluuium a gi/
gantibus facta diuina scriptura tetigit, de quibus dicitur. Cum aut
uidissent angeli dei filias hominū quia essent speciosæ, elegerunt si/
bi ex illis uxores, ex quibus procreati sunt famosissimi gigantes a sæ/
culo. Suspiciabatur enim fortasse quispiam illos, & illorum spiritus
esse, qui ab hominibus postea dij putati sunt, pugnasque illorum
tumultus & bella esse, quæ fabulose de dijs conscribebantur. Plu/
tarchus etiam in libro ubi de Iside ac Aegyptiorum dijs conscri/
psit, his uerbis utitur, Multo melius autem dicunt, qui quæ de Ty/
phone, Osiride, & Iside conscribunt, nec deorum, nec hominum,
sed magnorum dæmonum calamitates affirmant fuisse, quos etiam
Plato, Pythagoras, Xenocrates, & Chrysippus priscos scuti theo/
logos excellentiores quam homines fuisse affirmant. Sed naturam
suam quamuis homine superiore, anima tamen & corpore con/
iunctam dixerūt. Quare uoluptate quoque atque dolore alios ma/
gis, alios minus affici. Vt enim in hominibus, ita etiam in dæmo/
nibus uirtutis & uitij diuersitas inuenitur. Nam q̄ de Gigantibus
& Titanibus Græci decantant, & Apollinis aduersus Phytho/
nem bella, Dionysi præterea fuga & Cereris peregrinatio, nihil
ab illis differunt, quæ de Osiride & Typhone apud Aegypti/
os narrantur. Empedocles autem pœnas etiam dare dæmonas
peccatorum confirmat. Aeter enim eos inquit, & pontus expel/
lit, terra nullo modo suscipit. Sic ab alio in aliud elementum de/
pulsī, atrociter uexantur quousque purgati primum ad locum re/
deant. Similia uero de Typhone ferunt Aegyptij, quem aiunt
inuidia commotum, terra simul atque mare turbasse. Deinde
graues pœnas persoluisse. His similia idem Plutarchus in libro
quoque de Casu oraculorum explicuit. Ille inquit dæmonibus
diuinationem attribuens, multa de Delphis, & de Dionysio di/
cebat, Nec erat nescius eorum sacrorum, quæ apud Græcos ce/
lebrantur, sed dicebat eis magnas istorum dæmonum fuisse ca/
k iij lamita/

lamitates significari, Apollinique cum Typhonem interfecisset, nō annorum nouem, neq; ad tempus fugere necessarium fuisse, sed in alium mundum impulsio, post nouem magnos annos poenis purgato contigisse, ut ad oraculum, quod interim Themis custodiebat, rediret. Sic se habuerūt quā de Typhone & de Titanibus narratur. Dæmonum enim aduersus dæmonas pugnae fuerunt, & exilia eorum, qui uicti fuerant atq; supplicia, qualia Typhon, quoniam in Osirim, & Saturnus, quoniam in coelum peccauit, passus est. Quorū honores aut omnino apud nos defecerunt, aut minores sunt, cum in alio ipsi exulent mundo. Auidio enim etiam Solymos Licioꝝ uicinos Saturnum maxime ueneratos fuisse, Sed postq̄ Archalum & Arithon & Tosibim principes suos interfecit, fugisse inde ipum testantur, ac ideo neglectum fuisse. His autē similia multa possumus a fabulis accipere. Si q̄o nominibus deoꝝ nōnullos dæmonas appellamus, minime mirū uideri debet, cui enim deoꝝ unusquisq; subijcitur, cuius uirtute sustentat, eius nomine solet nuncupari. Nam & nostrum alius Iouialis, alius Martialis, alius Mercurialis est. & multi forte ita nuncupati sunt, ut nomine rem ostendant. Multi cōtrarias etiam denominationes habuerunt. Hæc Plutarachus.

De operatione bonorum dæmonum scdm Porphyrū

CAPVT V.

NVnc rursus de bonoꝝ dæmonum uirtute atq; opatione a Porphyrio nōnulla colligamus. Iure namq; testimonio ipsius crebrius utimur, qui & nostræ religionis maxime hostis fuit, & exactissime Theologiā gentilium sciuisse putat. Is igitur in libro de Responsis, Pana Dionysi famulum enarrat fuisse, quē cum in numero bonoꝝ dæmonum collocet, agricolis quibusdam apparuisse confirmat, quos & repente postea mortuos asserit sic dicens, Pana Dionysi famulum fuisse Apollo isto respōso significauit. Nam cum nouem simul homines in quodā Branchidarum agro mortui essent, interrogantibus quānam necis eorum causa fuerat, sic Apollo respondit.

Torus Dionysi famulus pan auricq; cornis
Per nemora obscura gradiens, montesq; per altos
Pinū una atq; alia resonam syringa tenebat.

Gestabatq;

Gestabatq; manu, multos is corpore uasto.
 Prostrauit, mortiq; uiros dedit horridus ille.
 Audis homicidia: uides figuram? Paspicis res gestas panos, quas
 Apollo exposuit: Quomodo igitur bonus est dæmon, qui talia fa-
 ciebat: Sed cōsydera etiam alior; magnifice facta, quor; gratia cæ-
 lorelictō, in terra conuersant. Non enim modestiam aut iustitiā ex-
 emplo docuerunt, sed alij obscænis uoluptatibus, alij pugnis, alij ue-
 nationibus gaudent. Cum enim ab Apolline quereretur, si iuran-
 dum est, sic responsum fuisse ait,

Sunt calami matri diuum, sunt tympona curæ
 Fœmineiq; chori, dura atq; horrentia bella
 Pallas amat, nemora & saltus uenatibus apti,
 Dianam capiunt, lunoniq; humidus aer
 Debetur, Cereriq; seges, perquirat Osirim
 In latis Nili ripis fidissima coniunx.

Si ergo fistulæ atq; tympana talesq; sonitus & turba muliebris matri
 deor; gratissima sunt omni uirtute neglecta, hæc adhibenda esse ui-
 dentur. Mineruæ quoq; pugnae atq; bella, non pax nec quies homi-
 num, & Dianæ uariæ canes tanq; uenatrici nimium placent. Cur igi-
 tur relictis cæteris, quæ ad beatam uitam conducunt, hæc quæ gra-
 ta dijs sunt, non amplectuntur.

Quod dæmones cogunt ab hominibus. CAPVT VI.

Agnam uero naturam dæmonum ea, quæ istis subiecit,
 m maxime ostendunt. Recte inquit a Pythagora dictum est
 nō sponte inuocatos deos, sed necessitate quadam impul-
 sos accedere, quibus alios maiore, alios minore impelli necessitate non
 ignoramus. Nonnulli autē quadam accedendi cōsuetudine, & maxi-
 me si natura boni sunt, facilius accedunt. Nonnulli cum inuocati ad-
 uenerint, nocere conent, præsertim si negligētius quispiam in ea re
 se habuerint. Hæc em̄ omnia uera esse, ac necessitate omnes inuoca-
 tos uenire a responsis eorum discere possumus, nō autem simplici-
 ter dicta necessitate, sed psuasione quadā per fusa cōgunt.

Exorata tuis ueni sermonibus istue
 Mortales quos consilio inuenere deorum.

Et in alio multo clarius,

k v Decelis

De caelis Hecate cur huc compulsa uenire es?

Et paulo post respondetur.

Victa hominum precibus caelestia numina terram

Coguntur petere, & easus aperire futuros.

Apollo quoque inquit cogi se hoc responso declarauit

Carminibus domitus phœbus fulgor ab alto

Defluxit tacitus, purumque per aera uectus

Afflatu spirans, labensque in corda sonoro.

Et subiit mentem innocuam, sanctisque capacem

Nunius, & peperit mortali ex gutture uocem.

Istis ipsis subiicit dicens, nihil his clarius, nihil diuinius, nihil uerius excogitari potest. Spiritus enim a caelesti defluxus uirtute animatum & organicum corpus ingreditur, & anima tanquam basi usus per instrumenta corporis uocem reddit. Hinc igitur patet coactos accedere, ab his autem qui sequeuntur, nec posse quidem cum uelint recedere perdiscemus.

Cessa nunc tandem & uerbis iam parce, uitaque

Da requiem soluens priscas cadensque figuras

Et remoue a membris ac lintea dura resolue.

Et in alio.

Soluite ferra pedes, liquidis & spargite lymphis

Ecce manu ramum laurus auferte uirentis.

Linea sitque omnis deleta, omnisque character.

Quibus addit philosophus, lineas ergo dicuntur delendas ut recedere possit. Ista enim & habitus corporis atque uestitus, quoniam inuocatores habent deorum effigiem, ne recedat, facile faciunt. Quam ergo diuinitatem habent, qui ad tantam miseriam deiectioni sunt, ut ab hominibus detineantur, neque uirtute aut sapientia cogantur, sed arte quadam malefica impellantur. Nec ergo Pythagoras, nec tu Porphyri, nec quicumque illos appellat, recte unquam dicere poterit, sed nec tu onos quidem appellare daemones licet, eos, qui a mortalibus, praesertim maleficis atque magis ita illigantur, ut neque recedere quidem possint cum uelint. Nam si diuina impassibilis omnino natura est, quomodo dii erunt qui uestitu, lineis, figuris, coronis, herbarum floribus, & uerbis quibusdam ineptis ac barbaris, quasi uinculis ab hominibus uincuntur. Quomodo autem boni saltem daemones erunt, qui coacti hominibus adsunt. Nam si ad benefaciendum uocantur, oportet certe si

boni

boni sunt, sponte absq; ulla necessitate accedere. Sin autem ad malefaciendum, quomodo boni erunt, qui mala peragunt? & quomodo adoratione atq; cultu digni sunt, qui maleficis hominibus seruiunt, & mala coacti & præter uoluntatem suscipiunt, nõ uirtutis aut alicuius boni gratia, sed perniciosissimo magorum artificio: quod idem Porphyrius in epistola ad Anebonum ægyptium latius exposuit, petijtque ab eo tanquam in ea re perfectissimo, quare tantam illud artificium uim habeat perdoceri. Sic enim dubitando interrogat. Magnam uere mihi dubitationem illud affert, quia ut meliores rogant, & ut peioribus imperant. Deinde cur cum ipsi dii iubeant ceteros esse iustos, iussi multa iniqua committunt? Nam cum nullo modo uelint exaudire hominem, qui multis se diebus ab operatione ueneræ non abstinuit, ipsi uocati ad iniustam uenerem, multos impellunt. Præterea nolunt ab esu carniū ad inuocandum uatem accedere, ne scilicet animalium cæde inquinentur, ipsi uero nidore ac sanguine maxime ducuntur. Ad hæc, qui mortuum tetigit, ei ad uisionem accedere non licet, mortuis autem & cadaueribus animalium, omnes fere diuinæ res peraguntur. Illud autem nullam mihi rationem habere uidetur, quod non dico dæmoni aut animæ, sed ipsi regi atque reginæ, Soli dico ac Lunæ, aut alicui cælestium deorum famuli, nõ nunquam & scelesti homines terrorem inferunt, & multa falso dicentes, ad manifestandam ueritatem illos compellunt. Falsa enim profecto dicunt atque impossibilia, cum cælum se scissuros, & arcana Isidos edicturos, & mēbra Osiridos Typhoni tradituros minantur, nisi dii respondeant. Quomodo enim deiecti atque formidolosi non sunt, qui ficto huiuscemodi terrore tanquam infantes mouentur? Moueri autem eos istis Chæremone etiam sacer scriba testatur, & hæc illa dicit esse, quibus maxime dæmones coguntur. Ipse uero quibus utuntur rationes ac preces, qua ratione ualeant non uideo. Tu uero inquit, qui e limo emeristi, qui sedes in loco, qui nauigio nauigas, q̄ singulis horis formā commutas, & in singulis zodiaci signis cōmutaris. His enim orationibus atq; hymnis uisui hominis dicunt deum se subijcere, nescientes, quia imaginationis suæ passionem illi attribuunt. Si uero hæc symbolice dicunt, quia uirtutum signa suarum sunt, expositionem nobis horum signorum afferant.

*ad hunc alij
sed uirtutum signa*

afferant. Non enim passio certe solaris aliquo modo credi potest. Nam si Solis esset quemadmodum eclipsis, sic ab uniuersis hoibus uideretur. Barbara ꝛo uerba, & que nihil significant, quod sibi uolunt. Nam si ad uerborum significationē deus respicit, quacunque uoce eadem res significat, mouebit, non em̄ Aegyptius erat deus, si autem Aegyptius fuit, sed tamē nō Aegyptia lingua, imo uero nec humana omnino utitur. Quare aut magorum malignitate hæc omnia sunt excogitata, qui nostras passiones deo attribuere ausi sunt, aut aliter, homines de deo cogitant, quam rei ueritas habeat. Et post pauca. Falsum ergo omnino esse uidet, quomodo necessitas deo possit inferri, nec enim permulcet nec cogitur deus. Ita frustra per hæc, ut ipsi dicunt, sapientiam, de inueniēdo fugituo seruo, de p̄dijs emendis, de uxore ducenda, diuinū intellectum perturbant. Hæc ab epistola Porphyrij sumpta sufficiant.

Quod dii gentiū magicas artes docuerunt. CAP. VII.

Magicae autem artis ipsi dii gentiliū & inuētores & doctores fuerunt. Vnde namq; homines, quibus demones coguntur q̄ ab ipsis dæmonibus discere potuissent. Neq; putes id ita a nobis dici. Nihil enim nos harū rerū scimus, nec scire uolumus. Sed ad redarguendum errorem gentiliū, & ad defensionem nostram idem ipse Porphyrius testis citetur, qui in libro de Responis, his uerbis utitur. Nō autē solum felicem conuersationē suam, uerum etiam quibus rebus gaudeant, & quibus illigentur dii hominibus significarunt. Et ad hæc quibus rebus cogant, & q̄ sibi offerenda sunt, & quos dies uitare oporteat, figuras quoq; ipsas simulachrorum quales esse debeāt, & in quibus locis ipsi uersent, & omnino nihil est, quod ab ipsis dijs homines non didicerint. Quam rem cum multis approbare possimus, paucis tamen erimus cōtentī. Primum enim Proserpinæ responsa de simulachris, quomodo & ex qua materia facienda sint, his uerbis Hecate declarat.

Quale mihi facias simulachrum aduerte docebo.
 Siluestri cape nata loco atq; absinthia circum
 Ponito, tum totum calato & pingito mures
 Qui soleant abitare domos, pulcherrime sunt
 Hæc ornamenta, atq; animo gratissima nostro.

Tū myrrhā

Tum myrrham, thus, styracem, ipsorumq; cruorem
 Conterito pariter murum, sacra desuper inde
 Verba cane, tot uero adhibe muresq; reponē,
 Quot mihi tu esse uides formas, tum summito laurum
 Exq; eius trunco uaginam aptato, piasq;
 Tunc effunde preces simulachro & debita solue
 Vota, hæc si facies per somnum meq; uidebis.

His alijsq; huiusmodi magnus apud gētes philosophus, theologus/
 q; mirabilis, secreta deorum mysteria, sublimia atq; arcana ostēdit,
 quibus dæmonum uirtus & malignitas profecto manifestat. Quid
 em̄ profunt malefica istæ artes, aut quam utilitatē inanimata nobis
 simulachra afferunt? Quid autem oportet magicas artes insequi, si
 uirtus & philosophia ad felicitatē sufficiat: sed uideamus qualia sint
 quæ subiecit, characteres & inqt figuras non parum a deis diligi Pro
 serpina his uerbis significauit.

Quisnam hominum formas aeris neglexerit unquam,
 Aut auri flaura, aut argenti candida dona?

Quis non miratur? quis non hæc ipsa deorum?

Nō autem solum figuras a dijs peramari, sed ipos etiam circumscri/
 bi docuit. Contineri enim eos ait in consecrata imagine, quasi in sa
 cra quadam terra. Sacra enim est terra quæ dei habet imaginē, qua
 sublata, illud statim soluit, quo deus continetur. His omnibus opti/
 me astruit terrestres atq; passibiles dæmones a gentibus coli, quos
 non iniuria nos penitus contempsimus. Vides enim a theologis eo/
 rum, & ab illis ipsis cōcedi figuris, & characteribus eos detineri, cum
 oporteret non alibi, q̄ in animo, nec in omni animo, sed ab omni ma
 cula remotissimo, & omni uirtute prædito eos habitare. Merito em̄
 certe ad talem animum diuinus aduenit spiritus, nec nobis uirtute
 ac pietate præparatis, ad suspiciendum deum magicis artibus opus
 erit. Sed de his satis.

Quod oracula defecerunt CAP. VII.

Nunc autem audias, quæ responsa deorum de deficienti/
 bus oraculis in eodem libro Porphyrius recitat.
 Ablata est Pythij uox haud reuocabilis ulli
 Temporibus longis, etenim iam cessit Apollo.

Clauibus

Clauibus oclusus silet, ergo rite peractis.

Discedas patria, & redeas ad limina sacris.

Opportune istis adijciam illa, quae Plutarchus de deficientibus conscripsit oraculis. Cum igitur ait Amonius tacuisset, tunc ego ad Cleumbrotum dixi. Narra nobis o amice si placet de oraculis, de quibus apud uos praecleara dicebantur. Nunc autem omnia extincta esse uidentur. Haec ego. Tacente autem Cleumbroto, & quasi rubore confuso, ac in terram respiciente. Quid oportet inquit Demetrius de illis querere, cum omnia fere hic praeter unum uel ad summum alterum defecisse perspiciamus. Quare communiter inter nos consideremus, quam de causa oracula deorum sic debilitata, imo uero extincta sunt. Non enim ignoramus Boetiam multiuocam propter multitudinem oraculorum appellatam fuisse, quae omnia quasi aquarum fluentia defiecata sunt. Nullibi enim nunc quae in Lebadia Boetiae oraculum in illis partibus inuenitur. Caetera uero uniuersa uel silent, uel penitus desolata ruerunt.

Quod gentiliuum daemones mortales sunt CAPVT. IX.

AD haec alia quoque subiicit Plutarchus, quibus gentiliuum daemones mortales esse ostendit. Non enim inquit male mihi dici uideatur non deos, sed ministros deorum daemones oraculis praeesse. His autem daemonibus errores & calamitates attribuere, ac denique mortales esse opinari barbarice dictum arbitror. Interrogauit igitur Cleumbrotus Philippum, quis & unde adulescens esset. Cumque audisset, neque nos ignoramus, inquit o Eracleo in absurda uerba nos incidisse. Sed non possumus, cum de magnis rebus dicat audacter magis quam uere subiectis principiis recte ad ulterius ora procedere, nec credo te fugere datum esse abs te quod negaueras. Concedis enim daemones esse ministros deorum. Quid autem inter hos & deos intererit, si utrisque incorruptibilitas & impassibilitas essentialiter inest? Ad haec cum Eracleo silentio cogitaret, malos quidem daemones esse ait Philippus, non solum Empedocles, uerum etiam Plato & Zenocrates & Chrysippus scripserunt. Democritus autem cum deprecetur bona sibi apparere demonia, ostendit non ignorasse proterua quaedam etiam esse profecto. De morte uero daemonum audiui ego ab Aemiliano rhetore uiro prudente simul atque modesto, quem credo multos uestrum cognouisse, quod cum

in Italianam

in Italiam pater suus nauigaret circa insulas, quas Echínadas appel-
lant, flatu uentorum deficiente, noctu prope Paxas deuenisse. Cūq;
omnes pene qui simul nauigabant, attentiores uigilarent, repente a
Paxis insula uocem magnam auditam fuisse, qua Thramnus qdam
uocabatur, quæ uox nouitate rei omnes magno pertulit miraculo.
Thranus em̄ ille, q uocabat̄ homo, erat Aegyptius, eius ip̄ius nauis
gubernator. qbus uocatus nihil respondit, tertio q̄o uocatus, morē
gessit uocanti atq; respondit. Illum uero multo maiore uoce sic ex/
clamasse. Quando iuxta paludem fueris, annuncia tunc Pana ma/
gnum mortuum esse. Quare audita, magno dicebat Epitherses (sic
enim Aemiliani pater appellabatur) omnes terrore perculsos fuisse.
Cumq; dubitarent utrum obtemperandum esset illi uoci, an non,
hoc Thramni gubernatoris consilium ab omnibus comprobatum
fuisse. Si secūdi qdem spirarent uenti, nihil esse dicendū, sin q̄o tran/
quillitas maris esset, & uentorum flatus, cum in eo loco essent o/
mnino deficerent, nō esse retinenda quæ audiueret. Cum igitur iu/
xta paludem essent, quia nullus erat flatus uentorum, tunc Thram/
num in mare pronum respicientem, magna uoce dixisse quæ au/
diuit. Magnus Pan mortuus est, quare nunciata, magnus multo/
rum gemitus, immo uero innumerabilium miraculo quodam com/
mixtus, subito auditus fuerat. & quoniam multi fuerant, qui ea in
nauis nauigabant, cito ac facile cum Rhomam uenissent, huiusmo/
di rei rumores uniuersam urbem repleuerunt, & a Tyberio Cæsa/
re qui tūc gubernacula rei publice gerebat, Thramnum accersitū
fuisse, cui rei tantam fidem Tyberius præbuit, ut philosophis, q tūc
Rhomæ reperti erant accitis, diligenter quisnam esset ille Pan, ac/
curiose scrutaretur. Omnes autem illos quibusdam in idem conue/
nisse coniecturis, ac dixisse de illo sibi uideri nunciatum fuisse, qui
a Mercurio & Penelope natus fuit. Cum hæc Philippus dixisset,
nonnulli eorum qui aderant, eadem ipsa ab Aemiliano sene audis/
se testabantur. Tunc Demetrius ultra Britanniam inquit, mul/
tas esse insulas desolatas, quarum aliquæ dæmonibus, ac heroi/
bus sunt dedicate. Nauigauit autem ipse inquit auxilio regis uiden/
di gratia ad proximam Britannia insulam, ubi pauci quidem inco/
læ, omnes uero sacrosancti a Britannis habentur. Cumq; ibi essem,
magna

magna tēpestas in aere commota, nimbis & fulminibus omnes ex/ terruit. Quam rem incidisse insulares dicebant, quia ex demonibus uel heroibus aliq̄ defecerit. Sicut enim lucerna dum ardeat nemini noceat, extincta uero multis, sic magnas animas aiebant ppitias esse dum uiuunt, dum ꝑo extingunt, aut corrumpunt, aut nimbis & grandine, ut modo, aut pestifero cuncta replent ueneno, esse ꝑi narrabāt insulam, ubi Saturnus somno uinctus, a Briareo custoditur. Somnum em̄ quasi nexum ipsi esse iniectum, multosq; cum ipso esse daemones cultores atq; ministros. Hæc Plutarchus. An/ mauertendum autē arbitror diligenter, quo tēpore daemone mor tē fuisse dicit. Quippe Tyberij tēpore Saluator & dominus noster cū hominibus cōuersatus, omne daemōnū genus ab humana depu/ lit uita. Habes igit̄ etiam a summis apud gētilis uiros nō alio tēpore unquā q̄ tpibus Saluatoris nostri daemones extinctos fuisse.

De uetustorū fallacitate oraculorū ex Tenemeo. CAP. X.

Verum quoniā hæc cunctis nota sunt, ad ea transgredi ani/ mus est, quæ neminē e studiosis fugere possunt. Vetusis/ sima enim deorū respōsa, omnes Græcorū populi, & uni/ uersa solent gymnasia decantare. Ea respōsis delphici A/ pollinis delusus Oenomaus uir apud Græcos tam philosophia q̄ elo/ quentia nobilis, curiose collegit & refutauit. Vtar igitur ꝑbis eius, ut uideas gētium deos ab ipsorū gentiū philosophis derisos, oracu/ laq; deorū signēta hominum putata fuisse. Sic igit̄ Oenomaus in li/ bro de falsitate oraculorū conscripsit. Cum fame inquit Atheniēses propter Androgei cædem agitarentur, & ad auxilia deorum confu/ gerent, nō ut iustitia & humanitate, aut saltē pœnitentia mētis, quæ cōtritione placādos deos Apollo respondit, sed mortem morti, pe/ stem pesti, crudelitātē crudelitati addidit. Iussit enim singulis annis septem mares, totidemq; foeminas in Cretam sacrificādos mitterēt, cuius rei memoria, inmo quædam uestigia uel usq; ad tempora So/ cratis quingentis annis postea durauere. Id q̄ppe fuit, quo mors So/ cratis remorata fuisse dicitur.

Deligite ex omni septem uos corpora sexu.

Atq; ea Mipri regi mandate quotannis.

Per mala sic hæc uestra dei placabitis iram.

Cur

Cur autē o deorū optime si iustissimum fuisse Minoa sciebas, q̄ pri-
mus leges sanxisset, & apud inferos iudex esse propter iustitiā
credī cōstitutus, tantā ad eum moriturā iuuentutem destinasti: an
ut fame illius officeres? Interfectores enim Androgei nō innocētes
si iustus ille fuit, petiisset. Cur autē si deus ex ambiguis homines ora-
culis in perniciem decaptos, crudeliter & iniq̄ter intrudis? Crœsus
enim impium Lidia a maioribus successione susceptum pietate, in
deos maiores suos statuēs supare, ut eorum patrociniō tutior esset,
te Apollo maxime coluit, templumq̄ tuum Delphice auro atq̄ ar-
gēto ita ornauit, ut ditissimum templorum omnium & sit & ui-
deatur. Vnde iure tua beneuolētia fractus, aduersus Persas arma mo-
uere statuit, neque id absque consilio tuo. Tu enim ea de re inter-
roganti sic respondisti.

Intrepidus si crœsus Alym transmiserit anem,

Imperium perdet magnum, regnumq̄ superbū.

Hic responsi ambiguitate tui numinis cultorē, qui te suis operibus
ditauit euertisti, & regnum Lidia, quod longissima successione se-
rie in eum deuenerat, in Persas transulisti, non sponte opinor. Nō
enim tam pium religiosumq̄ regem, & præcipue tui amicū deci-
pere unq̄ uoluisses, sed futuroꝝ ignorantia id factū arbitrō. Nam
si tanq̄ deus futura cognosceres, nō latuisset te non intellectus ora-
culi ambigua Crœsum. Miser igit tu, qui Delphos habitās inde ad
uniuersum orbē inania fundis responsa. Insani autē omēs homines,
qui ad te quasi ad ueridicum deū accurrunt, nec me ip̄um insanum
fuisse inficior, qui & bis ambiguitate, ne ignorantia tua dicam, de-
ceptus, tertio etiam nō diuitijs aut uana re quapiam, sed quomodo
facilius atq̄ tutius philosophari possem abs te q̄liui. Sed mea omit-
tenda forsā sunt, alienaq̄ simul, q̄ temporibus nostris efficiens, o-
mnia cōfundis. Antiquissima ȳo, quæ uniuersis patent omnino p̄-
dicanda. Magno Xerxes terrestribus copijs atq̄ naualibus in Græ-
ciam impetu ferebat. Quare Athenienses, q̄bus maxime infensus
erat turbati, cum nulla salutis spes sibi aliunde restaret, ad te Delphi-
ce confugerunt. Quid autem tu, num amicos atque cultores tuos
defendisti, minime? sed ligneo muro munitos, derelicta urbe fu-
gere consuluisti.

I Effu/

Effugite externas mundi, & penetrate sub oras
 Ne miseritardate, feret fuga sola salutem.
 Non saluum caput ullius, non pesve, manusve
 Vlla nec in reliquo pars deniq; corpore salua
 Curribus ecce furit uectus de gente Syrorum
 Mitis erit nulli, rapiet ferus omnia maiors.
 Non templis diuum parceret, non moenibus urbis,
 Cuncta igni consumet, an ipsa exterrita magno
 Sudore aspicietis superum simulachra madere?
 Hac ne diuinatio est? Nemo profecto conditionem illorum tēpo/
 rum perspiciens hoc ignorasset. Sed quid deinde sequitur.
 Post multas tandem prostratas Iuppiter urbes
 Ligna moenia dat pallas, quam condidit urbi,
 Vnde optata salus felix & palma sequetur,
 Si tantum pugnam non expectarit equestrem.
 Tu uero Salamis, uel cum successerit aestas,
 Vel cum tristis hyems, proprijs priuabere gnatis.
 Quo pacto si Apollo futura quasi praesentia praeuidere potest, amif/
 suram sciebat filios Salamina, utrum ꝑ hyeme quādo Cerealia fe/
 mina iaciuntur, an aestate, quando metuntur ignorabat? quia uide/
 cet certum erat nō potuisse illos ingenti Persarum exercitui resiste/
 re. Quo autem tempore aggredierentur, maleficus ille, q̄ hac omnia
 responsa fingebat, minime scire poterat. Simili ratione ruīnam ur/
 bis Atheniensium praeuiderat, ac ideo fugere illis nauibus, quasi li/
 gneo munitos muro consulebat, quod etiam Themistocles huma/
 ni uiribus ingenij praeuiderat. Sed anteq̄ tu autoritate tua popu/
 lum mouisses, persuadere nō poterat. Nunc quid hac dere queren/
 tibus Lacedaemonijs responsum fuit, uideamus.
 Qui spartam antiquam colitis uel moenia uestra
 Aspersis deuicta cadent, uel regis adempti
 Fierculidis mortem grauiter plangetis amaram.
 Hac certe si quieto tempore cecinisses, omnibus friuola uisa fuiss/
 sent, sed terrore factum est, ut ignorantia tua lateret. Non enim solū
 uaticinia, uerum etiam aruspicia, & auitum uolatus atq; cantus in ta/
 libus solent temporibus facile credi. Cōsiderasti em̄ urbe prostrata
 regem

regem quoq; non euasur. Sin autē rex egredereſ caſurum illū ne/
mo dubitaſſet, qui & multitudinem hoſtium & uirtutem Lacedæ/
moniorum non ignoraret. Ita fieri poſſe coniecisti, ut perterriti ho/
ſtes, admiratiq; animos hominum cōſilium aggrediendæ urbis re/
linquerent, quam ſi tamen capiſſent ac diruiſſent, rex etiam euade/
re non poterat. Rege interempto, poſſe urbem euadere ſperasti, ac
ideo ita ex ignorantia diſiunxiſti, ut quoq; reſe uerteret, ueridicus
uidereris. Prætereo multa, quorum ambiguitate magnas urbes ple/
rumq; ſciimus euerſas fuiſſe. Nihil em̄ unquam hominibus hæc de/
orum reſponſa contulerunt, offuerunt uero ſapius, alios in alios cu/
piditate ac ſpe uictoriæ Apollinis autoritate concitantia. Sed au/
diamus quid Lycurgo reſpondit.

Chare Ioui magno qui templa ad noſtra Lycurge
Venisti, chare & cunctis dilecteq; diuis

Tene hominem appellem ne deum: ſed quando ſacrarum

Cura tibi tanta eſt documenta exquirere legum

Te potius natum caeſti ex ſtirpe putarim,

Has autem concedo libens cognoſcere binas

Prima uias opus eſt, bina & ueſtigia uitæ

Humanae, quarum una fouet, lætaq; fouetur

Libertate homines, ſemper contra altera trifti

Seruitio & turpi premit, hanc ignauia uecors

Seditioq; parit, pax illam dulcis amorque

Hanc igitur fugiet, illam ſed quiſq; ſequetur.

Quæris an deus ſit, & deum potius fore putas, etiam ne conijciens il/
lum propter uirtutem futurum memoria: Leges autem illi eas con/
cedis, quas aniculae quoq; mediuſſidius & mancipia nō ignorant.

Quis enim uirtute atq; cōcordia ciuitates eſcere, cōtrarijs liberta/
tem amitti ambigeret: Sed doce, quomodo fortes, quomodo con/
cordes ciues erunt, nec mortales homines uelis hæc uidere, quæ tu
neſcias. Nō autē de rebus publicis atq; grandibus ſolum, ſed priua/
tis etiam ac leuioribus inutilia dabant reſponſa. De ducenda enim
uxore interrogatus reſpōdit, Arguam eligito puellam, de filijs au/
tem Neue Labdacides uxor pariet tibi pernicioſum, de migratiōe,
ad aureos migrate uiros, de inani gloria.

Excedit

Excedit cunctas exculta pelagica tellus,
 Thraces equis praestant, uirtus sed maior eorum
 Est hominum, qui pulchrae arethusa e gurgite potant.
 Non uidetis certe o Apollo aruspibus & auguribus melior. Mul-
 to em te Socrates praestantior, qui cum ab eo quidam quereret, duceret ne
 uxorē, utrum facies inquit, poenitebit. Ille vero qui filios desiderabat,
 dixisse fertur, non recte ipsum facere, quod de habendis cogitet libe-
 ris, cum potius cogitandum sit, quomodo si dabunt, debent governari.
 Ei uero qui patriam deserere uolebat, quoniam infeliciter in ea
 degeret, non proba ipsum agitare respondit consilia, patriam em re-
 linquebat, sed suam morositatem qua faciet, ut apud alios quoque non
 prospere uiuat, secum afferebat. Tu autem o Apollo non modo uo-
 catus, sed etiam sponte nonnullis consulisti. Nam Atheniensibus ni-
 hil petentibus uiginti ante uiginti post caniculares dies opaca in
 domo Dionysio uti medico consulisti, nec praclarum quid, sed quod
 uel mediocriter peritus medicus sciret protulisti. Quod uero seni
 cuidam si liberos procreare uellet, iunioem ducendam uxorem re-
 spondisti, quidlibet, id qui naturae uires ac aetatum considerauit,
 non peius te ipso uideret.

Quod malefici uates partem quaestus petebant.

CAPVT XI.

Cur autem ei sapientissime deorum Charialo ac Archelao La-
 cedamoniorum regibus multo utilius fore respondisti, si
 agri quem bello acquisuerint, mediam Apollini partem attri-
 buerunt. Cui porro alteri Apollini tribuerent? Non enim tibi
 petebas, neque ita ego te imprudentem audeo dicere. Sint haec.

Quod Poetae responsis laudabantur quasi diuini.

CAPVT XII.

Archilochum autem poetam omnium poetarum petulantissi-
 mum, qui de mulieribus ea scripsit, quae nemo frugis aequo ani-
 mo audiret, & Euripidem a Socratica philosophia impro-
 batum, & Homerum, quem Plato tanquam inutilem a ciuitate
 sua reppulit, laudibus ad astra tulisti. Archilochi enim patri de filio qui
 renti dixisti praclarus hic inter homines erit o Thelesicles. Simili-
 ter fere de Euripide. Nasce tibi filius Mnesarchides optimus atque
 glorio-

gloriosus. Homerum autē & felicissimū quasi deum, & miserę, quoniam in agēda uita nō paruos tulit labores pronunciaſti. Quid igitē erat, quo immortalitas tibi Archilochus dignus uidebat? Dic queſo absq; inuidia, ut mirabilē eius uirtutem etiam nos imitati, ad cœlum similiter cōscendamus. An uituperandas omnes mulieres putas, q̄ nobis nubere nolint, ut Archilochus fecit? Sed ppter carmina uidelicet tibi placuit. dij em̄ & uiri diuini carmine utunt, nec domus, nec ciuitas aliqua, nec natiōes sine carmine pbe gubernant. Quare qui eum occidit Archias a tēplo, quasi scelestus exire abs te iussus est, Musarū enim occidit amicum. Qua igitur uirtute dij Euripidē admirati sunt nescio, nisi coronas ac plaudentiā theatra soleant admirari, an q̄a publice in arce Atheniensium cœnaret? an q̄a Macedonum populi eum laudabāt, cœlo dignum iudicaſti? Homerum igitur deum, cur felicē fore putabas? cui de morte interroganti respondi, patriam quære. Nam hanc mater tibi, nō pater dedit. Sed non procul a Minois tellure insula est, in qua tibi erunt ultima fata, cum adolescentium abditum sermonē audies. Graue nanq; o sapientissimi uiroꝝ, deorum uolui dicere, graue inquam est, si neq; ubi natus est, neq; ubi moriet̄ sciet Homerus. Simileq; mihi uideť ac si Scarabeus uehemētia uentorū a stercore ubinatus est, ad alia stercore laetus Delphicū Apollinē interrogaret, quonā e stercore natus esset, & in quo deniq; moreret̄. Sed de Poetis haftenus.

Quod Athletā diuinis honoribus autoritate Apollinis afficiebantur. CAPVT XIII.

TV uero nō Poetas solummodo, sed pugiles etiam atque Athletas in deorū tuis oraculis honores conduxisti. Vtinam cum mare metiri possis, & harenarū numerum non ignores, surdos intelligas, & mutos audias, hæc omnia nescires, & illud probe teneres, q̄a pugiles a calcitrantibus nihil differunt. Sic em̄ aut asinos quoq; deos putares, aut Diomedem pugilē, nō quasi deum honorares. Vltimus heroum Diomedes, quē uenator sacris. Cur em̄ o Græcorū interpret, ut Plato dicit, ad cœlum illum hominem rapuisti? An q̄a uno ictu in olympico certamine aduersarium deiecit, apertisq; pectoribus eius, manu pulsonē abstraxit? O rem mirabilē. An q̄a quattuor talentis damnatus nō tulit, sed

I iij mœrore

morore ac ira commotus, columnam qua domus sustentabatur ubi
 iudicum filij docebantur, subtraxit, miseramq; omnes morte cōfecit.
 Sed illud forsan admiraris, quia in loculum persequentes fugiens, sa-
 crum ingressus, tegmen oculi sic apposuit atque tenuit, ut inde nō
 potuerit abstrahi. Ideo ergo deus & non mortalis, ideo uirtutē eius
 dñi admirati in cœlum ipsum sicut Ganymedem rapuerunt. Sed il-
 lum pulchritudine persuasi, hunc robore corporis, & quia uiribus
 bene usus est. Cur non de asinis quoq; bene calcitrantibus, ut de pu-
 gilibus oracula reddis? Præcipuus deorum Siluester asinus nō Dio-
 medes, quē uenerator sacris. Quippe & Diomedē & multos alios,
 si calcibus secum certaret, omnino superaret, ipsum etiā pugilē Thasiū
 ad barathrum de cœlo calcibus facile deijceret. Credamus em̄ deo,
 quod etiam Thasius ambrosia nectareque deorum in cœlo utatur.
 Nunc demum intelligo diuinum quid esse caelestibus uti. Quod si
 philosophi omnes intellexissent, omni uirtutis genere spreto, Tha-
 sium pugilem imitati fuissent, cui immortalitatem quidem, ut Dio-
 medi dñi nō concesserunt. Sic autem honorarunt, ut cum aenea sta-
 tua eius, quasi animata super pulsantem hostem ceciderit, cumque
 Thasiū quasi diuinarū rerum ignari scelus illud putassent, in mareq;
 statuam idcirco proiecerint, dñi commoti, ingenti annonæ penuria
 eos uexabant. Tu autem Apollo quasi deorum humanissimus am-
 biguum, ut Soles, auxilium eis præbuisisti sic dicens, Reductis in pa-
 triam exulibus, Cererem metetis. Thasiū q̄o quasi maiori curæ deo-
 rum humanitati exules quam statuæ forent, restituerunt eos in pa-
 triam, & nullam utilitatem consecuti sunt, donec quidam uidelicet
 sapiens pugilis demersam statuam intelligi per oraculum exposue-
 rit, qua restituta, fecunditas agrorū Thasijs restituta est. Simile qd
 Loris accidisse fertur, qui cum Eutyculem quasi proditiōnis con-
 scium in carcerem intruissent, & post mortem eius statuas dehone-
 starunt, fame laborantes oraculum acciperunt, ut dehonestatū ho-
 norarent, si agros non frustra uellent arare. Non minus igit Athle-
 tas dñi uidentur diligere, quam boues saginati ab hominibus diligen-
 tur, quibus sacrificatis, tu Apollo placari soles.

Quod etiam Tytannibus Apollo adulabatur.

CAPVT XIII.

Quid

Quid autem dicam, quod crudelissimis etiam Tytānibus sic adularis, ut summos uiros putare uidearis? Quid em̄ ais de Cypselo. Felix hic uir Cypselus eacida. Quomodo autem si Cypselus felix, Phalaridem, cuius ille similis fuit, beatū fuisse negabimus, imo ꝑ̄o uideo quā rōne Phalaris etiam tibi ac Ioui placuit. Sic em̄ ipsi quoq; respondisti. Apollo Iuppiterque pater uitam Phalaridi prorogauit, quia Caritona & Menalippum humanissime tractauit. Nam cum illos insidiantes sibi cepisset, patientiam quam dum torquerentur ostenderunt admiratus, dimisit.

Quod ligna & lapides adorandos Apollo consulebat.

CAPVT XV.

Methymnensibus autē perutile fore asseruisti, si ligneum Dionysi caput colerent. colunt enim certe Methymnenses ligneum Dionysi caput tibi hortanti persuasi, alij ꝑ̄o lapideis, alij aneis, nōnulli aureis, multi argenteis simulachris sacrificant. Triginta deorum milia in terra esse censebat Hesiodus. Ego autem multo plures lapideos atque ligneos hominū creatores ac dominos esse uideo. Sed tibi o Appollo mirabile uisum est, quod ligneum humani capitis simulachrum dum iactum traherent Methymnenses extraxerunt, colendumque illud diuinis honoribus esse respondisti. O rem mirabilem, ex profundo maris ita repente retibus annexum Dionysi caput profiluit. Hęc Oenomaus.

EVSEBII Phamphili Liber Sextus.

Vnc in hoc sexto euangelicæ præparationis uoluntate falsitatem oraculorum a falsa de fati opinione profuxisse, neq; aliunde quam caelestium motu corporum diuinationem illorum coniectura colligam etiam fuisse ostendemus.

Quod quæcunq; dii gentium præuidebant caelestium motu præuidebant.

CAPVT I.

Adit ergo rursus magnus apud gentes Porphyrius, qui in libro de oraculis manifeste hoc his uerbis aperit. Quæcunq; inquit dii fatata prædicunt, Stellarum motus

tus